

Danica Popović, profesor na Ekonomskom fakultetu

Izbori gori od krize

Srbija ima trule mehanizme koje će bilo ko da dođe na vlast da zaposedne i da nastavi da ih zloupotrebljava. Ispostavlja se da je svejedno ko je na vlasti, Boris Tadić ili Tomislav Nikolić. Potpuno je svejedno, jer ako neko bude postavljen na čelo korumpiranog sistema on će biti korumpiran. A hoće li bilo ko u Srbiji da prekine lanac korupcije i partijske države?! Neće!

Vesna Lapčić (Vesna.lapcic@emg.rs) i Milan Čulibrk (Milan.culibrk@emg.rs)

Iako nekima na prvi pogled može zvučati paradoksalno, predstojeći parlamentarni izbori mogli bi za Srbiju biti veća ekonomska opasnost i od nove globalne krize, koja se zahuktava. To u razgovoru za Ekonom:east magazin tvrdi Danica Popović, profesor Ekonomskog fakulteta u Beogradu i član Centra za liberalno-demokratske studije. Ona ima i veoma jednostavno objašnjenje za takav stav. "Srbija ima trule mehanizme koje će bilo ko da dođe na vlast da zaposedne i da nastavi da ih zloupotrebljava. Ispostavlja se da je svejedno ko je na vlasti, Boris Tadić sa obrazovanim krugom ljudi oko sebe ili Tomislav Nikolić, koji je okružen ljudima sa lošijim biografijama. Potpuno je svejedno, jer ako neko bude postavljen na čelo korumpiranog sistema on će biti korumpiran. A hoće li bilo ko u Srbiji da prekine lanac korupcije i partijske države?! Neće", kategorična je Danica Popović.

☎: Zašto neće?

Danica Popović: Zato što nema viziju. Ovde niko nema viziju.

☎: Mislite da je razlog za to nedostatak vizije, a ne volje?

D. Popović: U viziji je problem. Ako ste zastupnik Evropske unije i kapitalizma ne možete u isto vreme da gajite socijalnu državu koja odgovara modelu Mao Cedunga ili Severnoj Koreji.

☎: Da li ste to rekli nekom predstavniku vlasti i kako oni reaguju na takve tvrdnje?

D. Popović: Da, rekla sam. I oni klimaju glavom, kažu da sam u pravu, ali rade kako hoće.

☎: Posle vanrednog sastanka premijera, guvernera i ekonomskog dela Vlade saopšteno je da bi trebalo po-

Najave hapšenja pojedinih tajkuna potiču od želje EU da Srbija napravi potez koji će da boli. Ne verujem da je to želja domaćih političara, već naređenje iz Brisela

štovati fiskalna pravila, koja su inače zakonom utvrđena. Kakva se poruka šalje time?

D. Popović: Poruke vlasti su smešne. Srbija je čamac na uzburkanom moru i ako se more uzburkava taj čamac ne može da spreči talasanje. Taj čamac može da traži jedino sigurnu luku, što aktuelna vlast neće. Takvim stavovima oni šalju poruku: šta vam bog da - to vam je.

☎: U Srbiji se nekako ne podrazumeva da se zakoni poštuju, pa je plod sastanka na najvišem vrhu zaključak da treba poštovati zakon!

D. Popović: To je tradicija srpske vlade. Bivši ministar Predrag Bubalo je izjavo „da potpis nije sveto pismo“.

☎: Šta je za Srbiju sigurna luka?

D. Popović: Kada je privatizovan NIS, od jednog gubitaka, najnesigurnije luke nastala je firma sa najvećim profitom u Srbiji. Dakle, sigurna luka je prodaja strateškim investitorima koji će znati kako da upravljaju imovinom i oduzimanje mogućnosti političarima da pridu blizu privredi. Kad god su prišli bio je potop.

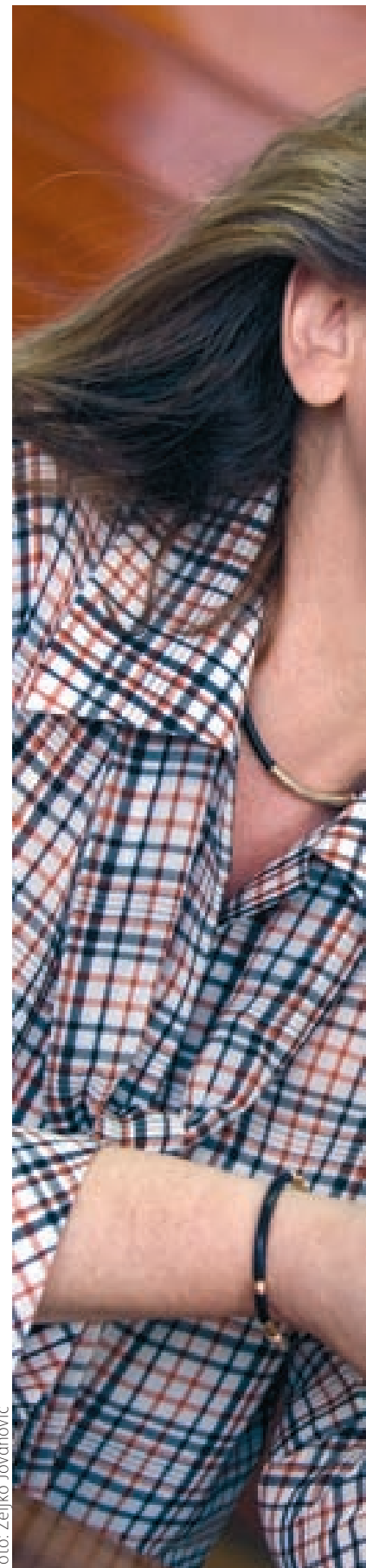

foto: Željko Jovanović

☎: Postojali su pokušaji da se prodaju Telekom, Galenika, Jat Airways, ali nijedan od tih pokušaja nije uspeo. Zašto?

D. Popović: Zato što nije postojala politička volja. Ako neko hoće da proda svoj auto onda ode na pijacu i pogleda za koliko se prodaju slični modeli. Ne može se mnogo pogrešiti. Pitam se kako su ti koji su procenjivali Telekom, Galeniku i Jat mogli toliko da pogreše sa početnim cenama da se ne pojave zainteresovani. Cena je ono što se ponudi na tržištu, a ostalo su puste želje. Teško je razumeti jer je van dometa struke zašto se biraju privatizacioni savetnici koji naplaćuju milione evra za svoje poslove, a tenderi propadaju. A prodajom onoga što se može prodati rešava se sopstveni, a ne problem investitora. NIS je prodat Rusima da bismo ih pridobili za rešavanje pitanja Kosova, a ne problema srpske privrede, odnosno kompanija gubitaša, ali je to ispala kolateralna dobit. Niko ne želi od Srbije da napravi uređenu državu u kojoj će javna preduzeća da plaćaju svoje dugove, a ako ne rade dobro da idu u bankrot. Niko neće državu u kojoj nema skrivenih deficita i gde su svi račun javni. Izgleda da je to moguće uraditi u svim zemljama, osim u Srbiji. Sve dok bude tako nema boljitka.

☎: Skriveni deficit su i nagomilani gubici javnih preduzeća od nekoliko milijardi evra. Da li će jednog dana građani i taj račun morati da plate?

D. Popović: Može da se ispostavi kao račun za naplatu ili da se desi urušavanje tih kompanija kao u slučaju Jat Airwaysa. Jednog dana se može desiti da spolja nešto izgleda kao školjka i prihvatljivo je, a zapravo je iznutra trulo.

☎: Vlast ponovo obećava depolitizaciju javnih preduzeća. Verujete li u to?

D. Popović: Jedina depolitizacija je privatizacija. Nema druge. Može se govoriti o starim, razvijenim kapitalističkim privredama poput Norveške, gde su javna preduzeća zaista depolitizovana, ali to je duga tradicija tokom koje se država nije me-

Jedina depolitizacija javnih preduzeća je privatizacija. Nema druge

šala u privredu. U Srbiji gde je sve uvezano, privatizacija je jedino rešenje. Mogu se uvesti konkursi i opet će biti izabrana politički podobna osoba, ali barem sa nekim referencama, a ne da "izade iz kupusa" kao što sada izlaze. Ukoliko se ukinu upravni odbori neće biti ništa urađeno osim što će se svade o tome šta će kome da pripadne preseliti u partijske zgrade. To nije depolitizacija, već zamagljivanje.

☎: U upravnim odborima sede ključni politički ljudi i niko nije odgovarao što od 600 javnih preduzeća samo desetak posluje pozitivno?

D. Popović: Nisu oni ni postavljeni da bi bili odgovorni nego da bi bili poslušni. Da bi bili dobra vojska svojim partijskim vođama. Da bi mogli da glasaju, ako nešto treba da se izglasa, da preusmere novac svojoj partiji i da bi za sebe nešto zaradili. Nema četvrtog.

☎: Iako tvrdite da je privatizacija jedini lek, početkom prošle krize mnoge firme su podržavljene. Može li se očekivati novi talas podržavljenja zbog predstojeće krize i kakve su posledice?

D. Popović: Sve je veća sličnost između Demokratske partije i Socijalističke partije Srbije, u programu, svesti, nastupu. Ništa im od struke

nije sveto. Ministar poljoprivrede Dušan Petrović je rekao da zna da ne valja odluka o zabrani izvoza pšenice, ali je našao izgovor u tome da je tada bio trenutak za takvu odluku. Isto je i sa tim, znaju oni da ne valja podržavljenje, ali pravdaju se time da to mora biti urađeno u određenim okolnostima. To ljudi slušaju od 1945. Posle se čude zašto je sve propalo. Ne može ni biti drugačije ako postoje politička država i politička privreda.

e: Neki opravdanje traže i u tome što su zapadne države isto činile. Je li ovo kriza liberalizma?

D. Popović: U proteklih 50 godina bilo je nekoliko ciklusa i liberalizam se svima dopada kada je vrh razvoja, a većini se ne sviđa kada je kriza. No, liberalni kapitalizam je najbolji sistem koji svet poznaje. Nije odličan, ali nema boljeg. Američki stručnjaci sada plaću što je došlo do podržavljenja. Oni koji su imali bonuse od milijardu dolara zadržali su pare, a SAD sada sporo izlazi iz krize baš zbog intervencija države. Uz to, to što je neko drugi nešto uradio nije nikakvo opravdanje. Pa i Amerikanci puše, ali to ne znači da je pušenje zdravo.

e: Često se može čuti da je Srbija prošla relativno dobro tokom krize. Da li je to zaista tako?

D. Popović: To je tačno, ali je u isto vreme i tužno! U Srbiji je udeo izvoza u BDP-u 23, a u Mađarskoj oko 80 odsto. Zbog pada tražnje u SAD i EU zemlje sa većim izvozom bile su suočene sa većim problemima nego Srbija, ali su se one zato brže i oporavile. Nama je manje više bilo svejedno, jer nam je privreda slabo izvezno orijentisana i zato je Srbija ostala tamo gde je i bila.

e: To je verovatno i posledica nesprovedenih reformi o kojima slušamo 11 godina. Jeste li kao ekonomista frustrirani zbog toga?

D. Popović: Moje najveće razočaranje je otkriće da su SPS i DS isti. Ta farsa je veća nego što sam mislila da može da bude. Pa, posle zatvaranja četiri velike banke 2002. ne vidim šta je to važno urađeno u privrednom ambijentu. Posle toga ništa! Očito su se razni domaći lobiji rasporedili i sve zaustavili i zabranili.

e: Koliko su za to krivi političari, koliko tajkuni, a koliko sprega između njih?

D. Popović: Najbolje je to objasniti na primeru druge zemlje. Slovenački model je bio da ništa ne prodaju strancima. Domaći tajkuni i "macani" su kupovali sve i sada je Slovenija u velikom problemu, jer joj je većina firmi u ruka-

ma malih kapitalista koji nemaju nikakve rezerve. Sada se očekuje talas velikih bankrotstava u toj zemlji. Prema tome, koliko su krivi tajkuni, toliko su krivi i političari. Svi su bili na istom zadatku. Slično je i u Srbiji. DS sve više naginje socijalistima, neki vole državnu svojinu, tajkuni drže srednji nivo vlasti i tu sprečavaju promene. Zato bez odlučnog premijera, koji ima viziju, sadašnje stanje u Srbiji može da potraje još 300 godina!

foto: Željko Jovanović

Sve je veća sličnost između DS i SPS, u programu, svesti, nastupu. Ništa im od struke nije sveto

e: Ima li na pomolu promena?

D. Popović: Ne vidim nikoga ko bi mogao da ih napravi. Problem Srbije je negativna selekcija. Postoje ljudi koji znaju i mogu da urade prave stvari, ali oni nemaju šansu da se probiju.

e: Spekuliše se da bi pred izbore moglo biti hapšenja tajkuna da bi se napravio otklon od njih. Verujete li u takve najave?

D. Popović: Takve najave potiču od želje Evropske unije da pokaže da su glavni i da Srbija napravi potez koji će da boli. Ne verujem da je to želja političara, već naređenje iz Brisela. Verujem da je tako. Ne znam zašto bi domaći političari talsali. Tajkuni nemaju veze sa pravim privrednicima. Oni su finansijeri stranaka i

više su kao "estradni umetnici". Pri tom su u debelom minusu i postoje zato što se ne primenjuje Zakon o stečaju, inače bi odavno bili likvidirani. Da ne finansiraju političke partije odavno bi bankrotirali, što u suštini ne bi ni bilo loše.

e: Amerika i mnoge evropske zemlje pripremaju velike mere štednje. Da li su i Srbiji neophodne takve mere?

D. Popović: Ovde nije problem stanje nego projekcija. Dok je na snazi bio prvi stend-baj aranžman sa MMF-om, Srbija nije imala deficit. Kada je aranžman 2005. završen, krenuli smo grčkim putem. Voda nam još nije došla do vrata, ali smo zagazili u to more. To je taj put i ko to ne vidi nastaviće dalje. Pri tome Fiskalni savet nema nikakva realna ovlašćenja, a premijer nema političku težinu, već radi kako mu kažu.

e: Zar nije tužno da Srbiji stalno treba neki tutor koji će je držati pod kontrolom?

D. Popović: Nažalost jeste tužno. Srbija nema elitu koja je u stanju da obezbedi prosperitet i nimalo ne verujem ministru poljoprivrede ili finansija, koji je ujedno i premijer, jer oni rađe kako im trenutak nalaže. Zato je Srbiji potrebna EU, ona će nam srediti fiskalni deficit, skloniti tajkune i kriminalce, doneći propis o kvalitetu hrane... Zbog toga je potrebna EU, a ne zato što je tako divno.

e: Podrazumeva li program štednje reformu i smanjenje broja zaposlenih u javnom sektoru, ograničavanje plata i penzija kako bi se onemogućilo da raste njihov udeo u BDP-u?

D. Popović: Kada neko kaže da ima viška zaposlenih u javnom sektoru svi će reći da je to tačno. Kada se kaže da treba smanjiti broj zaposlenih svi će reći: „Sram te bilo“. Srbija mora da se odluči šta želi. Oba su puta moguća. Jedan da se napravi optimalan broj zaposlenih, a da ostali pronađu sebi posao. Ni u Americi niko ne bi tražio posao kad bi država davala. Ako SPS ostane na vlasti nikada broj zaposlenih neće biti smanjen, niti će Srbija postati prosperitetna zemlja.

e: Zar onda to ne važi i za Demokratsku stranku, jer ste rekli da ne vidite razliku između njih?

D. Popović: Važi.

e: Da ste premijer šta biste prvo uradili?

D. Popović: Prvo bi profunkcionisao Zakon o stečaju.

e: Bez obzira na to što bi to povećalo broj nezaposlenih?

D. Popović: To je kao da kažete neću da operišem slepo crevo jer ću mnogo da krvaram. Naravno da će poteći krvi, ali će organizam biti izlečen. Privatizovala bih sva javna preduzeća. Napravila transparentne državne račune. Uvela slobodu štampe koja trenutno ne postoji. Postojao je zakon koji je medije toliko kažnjavao da se novinarima nije isplatilo da pišu o ozbiljnim temama, a autocenzura je normalna posledica toga. Zatvori bi morali mnogo da rade kao i policija. To bi bio model sličan onome kakav su primenile Litvanija ili Estonija, gde je BDP po stanovniku oko 20.000, a ne kao kod nas, jedva 5.000 dolara.

e: Neki su te zemlje isticali kao loš primer, budući da je u njima tokom prethodne krize BDP pao za više od 10 odsto.

D. Popović: Da, ali je kasnije BDP za toliko i porastao i nastavio je da raste. Te zemlje imaju dobar model. Postoje dva načina da se uspostavi ravnoteža, da se, na primer, plate smanje 30 odsto ili da bude tolika devalvacija. Oni su smanjili plate, a u Srbiji je bila devalvacija u sličnom iznosu, ali niko od toga posle nije video uspeh.

e: Koliko bi vam mandata trebalo da sprovedete neophodne mere?

D. Popović: Jedan mandat je dovoljan. No, to ne može da uradi koaliciona vlada. Ona pravi kompromise, kao što je vlada Vojislava Koštunice prihvatila Zakon o pomoći haškim optuženicima, jer je to bio uslov SPS-a da podrži manjinsku vladu. Za reforme mora postojati većinski izborni sistem, da se zna ko šta radi i ko je za šta odgovoran.

e: Verujete li da u dogledno vreme Srbija može dobiti takvog premijera i odgovornu vlast?

D. Popović: Ne verujem, ali želim.

e: Ima li aktuelna vlada bar jednu osobinu koju bi trebalo da ima?

D. Popović: Visok stepen obrazovanosti. I nije mi jasno kako mnogi nisu otišli od muke što ne mogu ništa da urade. E, zato se ne bojim ni naredne vlade koja bi bila manje obrazovana od ove.

e: U Srbiji je inflacija i dalje najveća Evropi. Da li su uzrok tome tajkuni, monopoli, neefikasna javna preduzeća?

D. Popović: Sve to što postoji u Srbiji postoji i u Crnoj Gori i Makedoniji, ali je tamo inflacija dva- tri, a kod nas više od 12 odsto. Jedan od razloga za to su i subvencije koje se dele u najneproduktivnije namene. Prosto ne znam ko ovde nije dobio neku subvenciju.

e: Da li se subvencijama po novozaposlenom može nadomestiti nedostatak reformi i zbog čega nema stranih investicija?

D. Popović: Moglo bi kada bi bilo dovoljno novca. A kada bi bilo dovoljno novca ne bismo ni morali na taj način da privlačimo investicije.

e: Može li najnovija kriza imati mnogo veće posledice od ekonomskih?

D. Popović: Tokom krize se videlo da je evro politički koncept, a svaki politički koncept, kao što je bio i socijalizam, ima velike rizike da se uruši u trenutku i da iza sebe ostavi brisan prostor. Ljudi sada beže u švajcarski franak jer evro za koji se doskoro verovalo da je čvrsta valuta, sada to više nije. Ista stvar može da se dogodi sa EU, a onda ćemo opet imati dva velika igrača, SAD i Kinu i to će biti prilično loše.

e: Dakle, na delu je nova preraspodela moći, jer u Kini, Indiji, Brazilu nema krize.

D. Popović: Da. Oni jesu veliki igrači, a Evropa se urušava. Pri tome se neće urušiti Nemačka, nego EU. ✕

